

The bibliographic analysis of the database of the state bibliography of book editions "Chronicle of Books" provides an idea of current trends in the development of the book publishing industry, science and culture. The proposed analytical review demonstrates the thematic distribution of publications in the database for 2021, which contains 15 390 bibliographic records according to UDC classes.

Keywords: database; bibliographic information; bibliometric analysis; books; brochures; non-periodicals

References

1. Pro obov'yazkovij primirnik dokumentiv : zakon Ukraini vid 9 kvit. 1999 r. № 595-XIV. (1999). *Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukraini*, 22/23, st. 199.
2. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2008). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 0/3 Zagalnij klas. Filosofiya. Psihologiya. Religiya. Suspilni nauki*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini im. Ivana Fedorova.
3. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2008). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 5 Matematika ta prirodnicni nauki. 60 Biotehnologiya. 61 Medichni nauki*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini im. Ivana Fedorova.
4. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2008). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 62 Mashinobuduvannya. Tehnika v cilomu*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini im. Ivana Fedorova.
5. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2011). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 63/65 Silske, lisove, ribne ta mislivske gospodarstvo. Komunalno-pobutove gospodarstvo. Organizaciya virobництва, trgovli, transportu, zvyazku, poligrafiji. Buhgalteriya. Reklama*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini.
6. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2012). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 66/69 Himichna tehnologiya. Himichna promislovist. Rizni galuzi promislovosti ta remesla. Budivelna promislovist*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini.
7. Ahverdova M. J. ta in. [pidgot.]. (2011). *Universalna desyatkova klasifikaciya (UDK) : Osnovna tablicya. 7/9 Mistectvo. Iгри. Sport. Movožnavstvo. Hudozhnya literatura. Literaturožnavstvo. Geografiya. Istoriya*. 2-ge vid., vipravl. i dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini.
8. *Bibliografichnij zapis. Bibliografichnij opis. Zagalni vimogi ta pravila skladannya (GOST 7.1—2003, IDT) : DSTU GOST 7.1:2006*. (2007). Kyiv: Derzhspozhivstandart Ukraini.
9. *Bibliografichnij zapis. Zagolovok. Zagalni vimogi ta pravila skladannya (GOST 7.80—2000, IDT) : DSTU GOST 7.80:2007*. (2009). Kyiv: Derzhspozhivstandart Ukraini.
10. *Bibliografichnij zapis. Skoročennya sliv i slovospoluk, podanih inozemnimi yevropejskimi movami (GOST 7.11—2004, MOD) : DSTU GOST 7093:2009*. (2009). Kyiv: Derzhspozhivstandart Ukraini.
11. *Vidannya. Osnovni vidi. Termini ta viznachennya ponyat : DSTU 3017:2015*. (2016). Kyiv: UkrNDNC.
12. Ustinnikova O. M., Klyushnichenko O. V. and M. J. Ahverdova. [uklad.]. (2019). *Vikoristannya Universalnoyi desyatkovoyi klasifikaciyi pri formuvanni strukturi bibliografichnih pokazhchikiv : instrukciya*. Vid. 2-ge, vipr. ta dopov. Kyiv: Kn. palata Ukraini.
13. Senko P. M. and O. M. Ustinnikova [uklad.]. (2017). *Pidgotovka ta redaguvannya bibliografichnih posibnikov u vidannyah : metod. rek*. Vid. 2-ge, bez zmin. Kyiv: Kn. Palata Ukraini.
14. Verbitska L. V. and O. M. Ustinnikova [uklad.]. (2017). *Skladannya bibliografichnogo zapisu na knigi ta broshuri dlya katalogiv i kartotek : metod. rek*. 2-ge vid., vipr. Kyiv: Kn. palata Ukraini.
15. *Universalna desyatkova klasifikaciya. Struktura, pravila vedennya ta indeksuvannya (GOST 7.90—2007, MOD) : DSTU 6096:2009*. (2009). Kyiv: Derzhspozhivstandart Ukraini.

Надійшла до редакції 17 травня 2022 року

РЕЦЕНЗІЇ

Новий посібник із загального документознавства

Палеха Ю. І. Методи та засоби документування : навч.-практ. посіб. / Палеха Ю. І., Алексєєнко К. М. ; Нац. транспорт. ун-т. — Київ : Ліра-К, 2022. — 343 с. : іл.

Навчальна література із загального документознавства, що вийшла друком до нашого часу, на

жаль, нечисленна. Початок 1997 р. поклав підручник Н. Кушнарєнко¹, що витримав вісім видань. У 2007 р. вийшов у світ навчальний посібник М. Комової "Документознавство", у якому загальні питання документознавства доповнено коротким викладом історії книги². Власну версію документознавства подала Г. Швецова-Водка³.

¹ Кушнарєнко Н. Н. Документоведение : учеб. для студ. вузов культуры. 8-е изд., стер. Киев : Знання, 2008. 459 с. (Высшее образование XXI века).

² Комова М. В. Документознавство. Львів : Тріада плюс, 2007. 294 с.

³ Швецова-Водка Г. М. Документознавство : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 398 с. (Вища освіта XXI століття).

Узагальнення й перспективи подальшого розвитку загального документознавства наведено в навчальному посібнику Ю. Палехи і Н. Леміш, що вийшов двома виданнями⁴. Конкретною спрямованістю відрізняється навчальний посібник С. Лісіної "Документні ресурси"⁵, що також містить загальнотеоретичні знання. Згодом із деякими змінами у змісті та новою назвою було перевидано навчальний посібник Г. Швецової-Водки⁶.

Наразі викладачі відчують потребу у висвітленні в підручнику як чітко визначених положень теорії документознавства, так і нових підходів та методів документування, що стосуються будь-якого документа, незалежно від його особливої функції й сфери використання. Саме таку місію взяв на себе новий посібник Юрія Палехи й Катерини Алексєєнко "Методи та засоби документування".

Автори трактують документування як процес створення документа з використанням різних методів, способів і засобів фіксування інформації на матеріальному носії (с. 78). Виходячи з такого тлумачення, необхідним є розгляд як практичних способів та засобів фіксування інформації, так і визначення теоретичного підґрунтя цього процесу. Відповідно до цього завдання автори поділяють зміст посібника на шість розділів, з яких перші три мають обґрунтувати теоретичні засади документування, а три наступних — надати практичні вказівки щодо способів документування.

На відміну від багатьох інших документознавчих праць, у рецензованому посібнику головну увагу приділено не матеріальному та інформаційному складникам документа, а його знаковій, або семіотичній, системі. Автори наголошують, що документ являє собою системне триєдинство, що охоплює соціальну та семіотичну інформацію й матеріально-конструктивне (технологічне) втілення (с. 74). У виданні послідовно розкрито питання побудови знакових систем і кодування знаків. Теоретичні підвалини семіотичного підходу викладено в розділі 1 "Знаки та знакові системи".

У першому підрозділі розділу 2 "Документування як процес створення документа" стисло й чітко розглянуто теоретичні основи визначення

документа, формування різних значень поняття "документ", підсумки досліджень, присвячених дефініції документа. Ці відомості неодноразово повторюються в різних документознавчих працях, але досвід переконає, що багатьом нефакхівцям, які нібито мають справу з документами, вони залишаються невідомими. Тому матеріал цього підрозділу можна використовувати не тільки в навчальному процесі, а й із метою наукової популяризації теорії документа.

Другий підрозділ розділу 2 присвячено термінологічній характеристиці найчастіше вживаних понять, що позначають окремі види документа. Серед них — службовий, офіційний, управлінський, електронний документи та деякі супутні терміни (документація, документаційний фонд, документообіг, керування документаційними процесами тощо). Ці поняття не є однопорядковими, тобто не підкорюються вимогам класифікації документа, але для процесів документування кожне з них є дуже важливим.

Третій підрозділ має назву "Документ як системне триєдинство" й містить вимоги до визначення документа як системи, характеристику специфіки документної інформації та властивостей документа як знакової системи. Визначено також поняття способу, засобу та методу документування й різновиди знаків, які використовують у документах для запису інформації. Окрім найчастіше згадуваних у навчальній літературі (словесний, іконічний, ідеографічний запис), схарактеризовано такі знакові методи, як рельєфно-крапковий, формульний (алфавітно-цифровий), цифровий, у тому числі двійковий, матричний (система отворів).

У четвертому підрозділі розглянуто основні форми документування як запису інформації: предметну (протописемний різновид запису — вузликівий тощо), зображувальну (у тому числі писемний і неписемний запис з їхніми різновидами), аудіальну, технікокодовану та комбіновану (наприклад, аудіовізуальну чи картографічну). Зауважимо, що кожну форму запису подано з історичного погляду: коли вона виникла та як використовується в наш час.

Розділ 3 "Основні способи та методи документування" має такі підрозділи: 1. Ручні способи документування; 2. Механічні способи документування; 3. Електромагнітні способи документування; 4. Електронно-цифрові способи документування.

Цікаво, що до ручних способів документування автори відносять не лише традиційне письмо, а й висікання на пам'ятниках, мемо-

⁴ Палеха Ю. І, Леміш Н. О. Загальне документознавство : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2008. 395 с.; Палеха Ю. І, Леміш Н. О. Загальне документознавство : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. Київ : Ліра-К, 2009. 430 с.

⁵ Лісіна С. О. Документні ресурси : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. 240 с. (Сер. "Інформація. Комунікація. Документація"; вип. 1).

⁶ Швецова-Водка Г. М. Загальна теорія документа і книги : навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 405 с. (Вища освіта XXI століття).

ріальних дошках тощо; різьблення, тиснення, випалювання, стенографію. У цій категорії також репрезентовано так зване технічне документування — графічні способи відображення технічної творчості; картографічне й нотне документування.

Серед механічних способів документування схарактеризовано друкарство та поліграфію; машинописне документування, фонографічне документування (механічний звукозапис), фотографічне й кінографічне документування.

Наведено також кілька способів електромагнітного документування. Найперший — електромеханічний спосіб запису звукової інформації через створення механічної фонограми на поверхні магнітного диска, який застосовували для виробництва грамплатівок. Наступний — магнітний запис інформації, що здійснюється через запис електричних сигналів на магнітному диску чи стрічці. Цей спосіб стимулював винахід запису інформації для електронно-обчислювальної техніки, спочатку на жорсткому магнітному диску, розташованому в комп'ютері, а відтак — на гнучкому магнітному диску (флорі), який дав змогу зберігати електронну інформацію окремо від комп'ютера.

Як подальший ступінь розвитку електромагнітних способів документування схарактеризовано оптичний спосіб — запис цифрової інформації на оптичний лазерний диск. Таку назву він дістав через особливості запису даних, під час якого роль джерела світла виконує лазерний промінь. Об'єднання магнітної та оптичної технологій сприяло винайденню магнітооптичного способу документування. Найвищим досягненням ХХ ст. автори вважають відкриття голографічного способу документування.

У посібнику докладно пояснено особливості застосування в комп'ютерній техніці електронно-цифрових способів документування текстової, зображувальної та звукової інформації. Крім того, характеризують цифровий метод друкування, методи електрографії, струменевого друку, іонографії (електростатичний друк), магнітографії, термального друку, нанографічного друку.

Варто зазначити, що, крім опису технологічних особливостей кожного способу документування, подано короткі й точні відомості про час його винайдення та авторські дані.

Розділ 4 присвячено характеристиці засобів документування — від рукописних до системного та прикладного програмного забезпечення. Зазвичай у документознавчій літературі ці питання було розглянуто дуже побіжно, тому ґрунтовний аналіз та об'єднання їх у цьому розділі є цінним доповненням теорії документування.

Розділ 5 цілком присвячено методиці створення текстового документа засобами текстового процесора Microsoft Word. Зміст розділу — це майже покрокова інструкція для документознавця, який працює на комп'ютері, від найпростіших елементів запису текстової інформації до таких, що можна виконати тільки за допомогою спеціальних програм. Саме цей розділ якнайкраще підтверджує жанр посібника — навчально-практичний.

Наступним етапом удосконалення методу документування за допомогою комп'ютера є використання так званих хмарних сервісів Google, якому присвячено розділ 6. Користувачі дістануть поради щодо ознайомлення з можливостями Google Диска та мережевим офісним пакетом Google Docs, зокрема із засобами створення текстових документів, електронних таблиць, презентацій, форм опитувань і тестів. Особливе значення цього розділу автори вбачають у тому, що "при використанні сервісів Google в управлінській та професійній діяльності відбувається процес розвитку особистості внаслідок того, що вона набуває навичок мережевої співпраці, колективного редагування, рефлексії, спільного планування, тайм-менеджменту тощо" (с. 271—272).

Навчально-практичний посібник Ю. Палехи й К. Алексєєнко "Методи та засоби документування" є цінним доповненням до навчальної літератури з документознавства, корисним не тільки для здобувачів вищої освіти, а й для викладачів. Зокрема, привертає увагу можливість на базі посібника значно доповнити теоретичні розділи класифікації документа за матеріальною основою носія інформації (розкрити види документа з природною матеріальною основою); за способом фіксування інформації, а також поміркувати над узгодженням класифікації за характером знакових засобів передачі інформації.

Посібник нещодавно вийшов із друку та доступний для замовлення на сайті видавництва.

Галина Швецова-Водка,

доктор історичних наук,

професор кафедри документальних комунікацій і бібліотечної справи Рівненського державного гуманітарного університету

Надійшла до редакції 16 травня 2022 року